

„Zůstanu s tebou.“ A tak seděli. Lampa na postranním stolek vrhala přes celý pokoj tlumené a vážné světlo.

Zhluboka a klidně se nadechla a uvědomila si, jak nezáviděla těm mladým dívkám v cukrárně. V těch znuděných očích servírky, která roznášela zmrzlinové poháry, viděla odraz velké naléhavosti, velkých tužeb a velkých zklamání. Jaký zmatek před nimi leží, a (ještě únavnější) hněv. Než to všechno překonají, budou stále jen obviňovat, obviňovat a obviňovat, až je to nakonec také unaví.

Uslyšela, jak se manželův dech vedle ní změnil. Bob náhle upadl do spánku s hlavou opřenou vzadu o polštáře pohovky. A pak viděla, jak sebou trhl.

„Co je?“ Sáhla mu na rameno. „Bobby, o čem se ti teď zdálo?“

„Hm,“ zamumlal a zvedl hlavu. V matném světle obývacího pokoje vypadal jako napůl oškubané kuře, řídké a suché vlasy mu trčely v chomáčích na všechny strany.

„Že se propadla střecha koncertní síně,“ odpověděl.

Naklonila se k němu. „Jsem tady,“ řekla a položila mu dlaň na tvář. Protože co vlastně teď měli jiného než sebe navzájem, a co může člověk udělat, když ne právě tohle?

Tulipány

Lidé si mysleli, že po tom, co se stalo, se Larkinovi odstěhují. Ale neodstěhovali se, asi neměli kam jít. Rolety v jejich domě však zůstávaly ve dne v noci stažené. Třebaže někdy za zimního soumraku Rogera Larkina viděli, jak na jejich příjezdové cestě odhazuje sněh. Nebo když v létě tráva hodně vyrostla a vypadala smutně, bylo ho občas vidět, jak seká trávník. V obou případech mívál na hlavě klobouk stažený hluboko do čela a nikdy nezvedl hlavu, když někdo projížděl kolem. A Louise, tu vůbec nikdy nikdo neviděl. Zřejmě byla nějakou dobu v nemocnici v Bostonu. Jejich dcera bydlela nedaleko Bostonu, tak se to dalo čekat. Mary Blackwellová, která pracovala jako rentgenová laborantka v Portlandu, však povídala, že Louise pobývala v nemocnici tam. Zajímavé na tom bylo, že lidé Mary kritizovali, když o tom mluvila, třebaže v té době nebylo ve městě živé duše, která by nedala cokoli za jakoukoli zprávu. Ale tak trochu Mary pomlouvali. Říkali, že při zákonu na ochranu důvěrných informací o pacientech mohla přijít o práci. A Olive Kitteridgeová vyhubovala Cecilia Greena za to, že nosil kávu a koblihy reportérům, kteří se v té době potloukali kolem domu.

„Co vás k čertu žere?“ rozčilovala se Olive do telefonu. „Takhle ty hyeny krmit, dobrý bože.“ Ale o Cecilovi bylo známo, že je trochu „pomalý“, a Henry Kitteridge manželce říkal, aby toho chlapíka nechala na pokoji.

Jak si Larkinovi opatrovali potraviny a ostatní věci, to nikdo nevěděl. Lidé předpokládali, že rodičům musela s jídlem

nějak pomáhat jejich dcera z Bostonu. Zhruba jednou za měsíc stávalo na jejich příjezdové cestě auto s massachusettskou značkou, ale protože dceru v místním obchodě nikdy nikdo neviděl, mysleli, že snad s sebou vozí manžela, kterého by už v městečku Crosby nikdo nepoznal, a ten možná vždycky něco nakoupí v Mardenville.

Přestali snad Larkinovi jezdit na návštěvu za synem? To nikdo nevěděl a po nějaké době se o tom skoro přestalo mluvit. Když někdy lidé projížděli kolem jejich domu, velkého a hranatého a olíčeného žlutou barvou, dokonce odvraceli hlavu. Nechtěli si připomínat, co se může stát rodině, která se zdála tak hezká a svěží jako borůvkový koláč.

Když pak jednou Henrymu Kitteridgeovi zavolala pozdě v noci policie, že se v jeho lékárně spustil alarm (dostal se tam mýval), a Henry jel lékárnu zkontrolovat, viděl Larkinovy, jak vyjízďejí od svého domu. Roger řídil a Louise — pravděpodobně Louise, protože ta žena měla kolem hlavy šátek a na nose černé brýle — seděla nehybně vedle něj. Byly dvě hodiny ráno, a tehdy Henry pochopil, že ti dva odjíždějí a zase se vrací pod pláštěm noci. Že s největší pravděpodobností, vlastně skoro určitě jezdí do Connecticutu navštívit syna, ale dělali to potajmu a Henry si myslel, že snad budou takhle žít už navždy. Pověděl o tom Olive a ta jen tiše podotkla: „Jo.“

Každopádně se Larkinovi se svým domovem a se vším, co se dělo uvnitř, nakonec jaksi vytratilí a jejich dům se staženými roletami nabyl postupem času podoby dalšího pomníčku dramatického vzestupu a pádu pobřežní krajiny. Přirozená pružina kolem lidských životů, kterou zvědavost na chvíli natáhla, se už dávno vrátila k jejich vlastním záležitostem. Uplynuly dva roky, pak pět, sedm let — a pokud šlo o Olive Kitteridgeovou, tu k smrti drtil nesnesitelný pocit osamělosti.

Její syn Christopher se oženil. Olive a Henryho pobuřovala panovačnost jejich snachy, která vyrostla ve Filadelfii a na Vánoce očekávala takové věci jako diamantový *tenisový náramek* (co to

je, tenisový náramek? Ale Christopher jí ho koupil) a která v restauraci vracela jídlo, jednou si dokonce nechala zavolat šéfkuchaře. Olive procházela zřejmě nekonečným klimakteriem a v přítomnosti toho děvčete na ni přicházely výjimečně silné návaly. Suzanne jí jednou řekla: „Měla byste brát sójový doplněk stravy. Olive, jestli nevěříte na estrogenovou substituci.“

Olive si pomyslela: *Můj názor je, že je to moje věc, měla bys starat sama o sebe.* Řekla však jen: „Musím dát tulipány dovnitř, než půda zmrzne.“

„Ano?“ zeptala se Suzanne. Ukázalo se, že pokud jde o květiny, je beznadějně pitomá. „Vý ty tulipány sázíte každý rok znova?“

„Jistě,“ odpověděla Olive.

„Moje matka je rozhodně nesázela každý rok. A vždycky jsme jich pár za domem měli.“

„Myslím, že kdybyste se zeptala matky,“ opáčila Olive, „přišla byste na to, že se pletete. Květ tulipánu je už v cibulce. Přímě tady. Jeden květ. Tak je to.“

Divka se usmála tak, že Olive měla chuť ji praštit.

Doma jí pak Henry řekl: „Neměla bys pořád Suzanne povídat, že se plete.“

„Ale, kruci, budu jí říkat, co budu chtít.“ Udělala však trochu jablečného kompotu a zanesla ho k nim do domu.

Nebyli svoji ani čtyři měsíce, když Christopher jednou z práce zavolal: „Poslyš,“ říkal do telefonu, „stěhujeme se se Suzanne do Kalifornie.“

Pro Olive se svět obrátil vzhůru nohama. Jako by si bývala myslela: tohle je strom, tohle je sporák — a on to vůbec nebyl strom ani sporák. Když viděla před domem, který s Henrym pro Christophera sami postavili, nápis NA PRODEJ, bylo to, jako by ji někdo vrátil do srdce třísky. Někdy plakala tak hlasitě, že pes kňučel a třásl se a šfouchal ji studeným čumákem do paže. Křičela na psa. Křičela na Henryho. „Chtěla bych, aby byla mrtvá,“ říkala. „Aby hned dneska umřela.“ A Henry ji nepokáral.

Kalifornie? Proč propána takový lán světa?

„Mám ráda slunce,“ vysvětlovala Suzanne. „Novoanglický podzim je fajn tak dva týdny, ale pak se všude usadí tma a –“ Usmála se a pokrčila rameny. „Prostě se mi tady nelíbí, to je všechno. Brzy přijedete na návštěvu.“

To bylo příliš velké sousto. Henry už byl v té době v důchodu, odešel z lékárny dřív, než měl původně v úmyslu. Najem prudece vyletěl nahoru a budovu prodali velkému drogistickému řetězci. Henry pak často nevěděl, čím by zaplnil den. Olive, která šla do důchodu pět let před ním, mu neustále říkala: udělej si denní rozvrh a drž se ho.

A tak se Henry zapsal do rezbaršského kurzu na nástavbové škole v Portlandu, do sklepa si pořídil soustruh a nakonec na něm vyrobil čtyři nerovné, ale docela hezké salátové mísy z javorového dřeva. Olive si prolístovala katalogy a objednála sto tulipánových cibulek. Stali se členy Společnosti americké občanské války; Henryho prapradědeček byl u Gettysburgu, na důkaz toho měli v kůlně starou pistoli. Jednou za měsíc jezdili do Belfastu, seděli tam v kruhu dalších členů a poslouchali přednášky o bitvách a hrdinech. Zdálo se jim to zajímavé. Pomáhalo to. Povídali si s dalšími účastníky a pak jeli potmě domů, kolem domu Larkinových, kde nesvítlo žádné světlo. Olive vrtěla hlavou: „Vždycky jsem si myslela, že Louise je trochu mimo.“ Louise bývala výchovnou poradkyní ve škole, kde Olive učila, a bylo na ní vždycky něco divného, mluvila příliš mnoho a příliš vesele, bývala přehnaně nalícená a dávala si na šaty všelijaké nesmysly. „Na vánočních večírcích pokaždý moc pila,“ říkala Olive. „Jednou byla totálně namol. Našla jsem ji na lavičce v tělocvičně, jak zpívá. Kupředu, křesťanští vojáci! Bylo to vážně nechutný.“

„Jistě,“ přitakal Henry.

„No jo,“ kývla Olive. „To opravdu bylo.“

A tak se Olive a Henry stavěli na nohy, hledali si cestu do světa důchodců, když jednou večer zavolal Christopher

a klidně jim oznámil, že se rozvádí. Henry byl u telefonu v ložnici a Olive držela sluchátko v kuchyni. „Ale proč?“ zeptali se jednohlasně.

„Ona to chce,“ odpověděl Christopher.

„Ale co se stalo, Christopher? Božíčku, vždyť jste spolu teprve rok.“

„Mami, stalo se to. To je všechno.“

„No tak se vrať domů, synu,“ řekl Henry.

„Ne,“ opáčil Christopher. „Mně se tady líbí. A praxe dobře prosperuje. Nemám vůbec v úmyslu vrátit se domů.“

Henry pak celý večer seděl v obývacím pokoji s hlavou v dlaních.

„Neber si to tak,“ říkala mu Olive. „Aspoň že nejsi jako Roger Larkin, kristepane.“ Ale ruce se jí třáslý, a tak šla a vydala všechny věci z ledničky a pak celý vnitřek a police umyla houbou namočenou ve studené vodě s práškem do pečiva. Potom zase všechno naskládala zpátky do ledničky. Henry stále jen seděl s hlavou v dlaních.

Čím dál častěji pak Henry sedával v obývacím pokoji s hlavou v dlaních. Jednou překvapivě vesele poznamenal: „Vrátí se, uvidíš.“

„Co ti dává takovou jistotu?“

„Je to jeho domov, Olive. Naše pobřeží je jeho domov.“

Jako kdyby si chtěli dokázat, jak silně musí geografická přitažlivost působit na jejich jediného potomka, začali pátrat ve svých rodokmenech. Jezdili do Augusty do knihovny, navštěvovali na míle vzdálené staré hřbitovy. Henry vystopoval osm generací svých předků, Olive deset. Její první předeek přijel ze Skotska, sedm let pracoval jako sezonní dělník a pak se zařídil pro sebe. Skotí byli tvrdí dřiči, kteří museli překonat věci, o kterých se dnes člověku ani nesní – skalpování, mrazivé zimy bez jídla, stodoly zapálené bleskem, umírání dětí. Ale vytrvali, a když o tom Olive četla, na chvíli jí to pozvedlo náladu.

Christopher však zůstával daleko. „Dobře,“ říkával, když mu volali, „dobře.“

Kdo to vlastně byl? Cizinec v Kalifornii. „Ne, teď se to nehodí,“ odpovídal, když za ním chtěli přiletět na návštěvu. „Teď není vhodná doba.“

Olive nedokázala klidně sedět. Měla pocit, že nemá knedlík jen v krku, ale v celém těle, cítila trvalou bolest, jež jako by zadržovala tolik slz, že by dokázaly naplnit záliv, na který bylo vidět oknem. Zaplavovaly ji vzpomínky na Christophera: jak se jako batole snažil dosáhnout na muškát na okenním parapetu, a ona ho pleskla přes ruku. Ale měla ho moc ráda! Bože, jak ho měla ráda. V druhé třídě málem uhořel, když se v lese snažil spálit jeden diktát. Ale věděl, že ho má ráda! Lidé vědí přesně, kdo je má rád, a jak moc, o tom byla Olive přesvědčena. Ale proč by pak neměl chtít, aby za ním rodiče přijeli na návštěvu? Co pro-vedli?

Dokázala ustlat postel, vyprat prádlo, nakrmit psa. Ale na přípravu dalšího jídla už neměla sílu.

„Co budeme mít k večeři?“ ptával se Henry, když přišel ze sklepa nahoru.

„Jahody.“

Henry ji vyhuboval: „Beze mě bys nevydržela ani den, Olive. Kdybych zítřka umřel, co by sis počala?“

„Ale, nech toho.“ Dopalovalo ji to, takové řeči, a zdálo se jí, že Henry z toho má škodolibou radost. Někdy jen tak sama nasedla do auta a jela na projížďku.

Na nákupy jezdil teď Henry. Jednou se vrátil s kyticí květin. „Pro mou paní,“ řekl a podal jí ji. Bylo to hrozné smutné. Namodro obarvené kopretiny mezi bílými a směšně růžovými, některé z nich povadlé.

„Dej je tamhle,“ ukázala Olive na starou modrou vázu. Květiny pak dřepěly na dřevěném stole v kuchyni. Henry přišel a položil ji ruce kolem ramen. Byl začátek podzimu, mrazivý den, a jeho vlněná košile byla trochu cítit dřevěnými třískami

a zatuchlinou. Vstala a nechala se úplně obejmout. Pak šla ven a zasadila tulipánové cibulky.

Jednou ráno o týden později, když potřebovali vyřídit nějaké pochůzky, zajeli do města na parkoviště před supermarket Shop'n Save. Olive měla zůstat v autě a přečíst si noviny, zatímco Henry by šel pro mléko, pomerančový džus a kelímek džemu. „Ještě něco?“ zeptal se, řekl to přesně takhle. Olive zavrtěla hlavou. Henry otevřel dveře auta a vystrčil ven své dlouhé nohy. Pak se ozval skřipot otvíraných dveří, Olive viděla záda jeho kostkovaného saka a pak ten bizarní, nepřirozený pohyb, jak se přímo z této pozice zhroutil k zemi.

„Henry!“ vykřikla.

Když čekala na příjezd sanitky, křičela na něj. Ústa se mu pohybovala, oči měl otevřené a jedna zvednutá ruka sebou trhala ve vzduchu, jako by chtěl dosáhnout na něco za ní.

Tulipány vykvetly ve směšné nádheře. Na svahu, po celém jeho úbočí až skoro k vodě, je zaplavovalo odpolední slunce. Olive na ně viděla z okna kuchyně: byly žluté, bílé, růžové, jasně červené. Zasadila je do různé hloubky, a tak byly rozkošné nepravdivé. Jakmile je větrík trochu ohnul, vypadaly jako podvodní pole něčeho kouzelného, jak se tam všechny ty barvy vznášely. I když ležela ve „vyklenutém pokoji“, který Henry před několika lety přistavěl, s velkým arkýřovým oknem, pod něj se vešla i malá postel – když tam ležela, viděla vršky tulipánů, do kterých pralo slunce. Někdy si tam i krátce zdřímla při poslechu tranzistorového rádia, které si držela u ucha vždy, když ulehla. V tomto denním čase už bývala unavená, protože vstávala brzy, ještě před východem slunce. Oblouha teprve začínala blednout, když se psem nasedla do auta a jela k řece, kde se pak pěšky prošla tři míle na jednu stranu a pak tři míle zpátky. Slunce mezitím vyšlo nad širokou stuhu vody, kde její předkové v kánoích pádlovali od jedné zátoky ke druhé.

Chodník kolem řeky byl nově vydlážděný, a když se Olive vracela, mĕjeli ji jezdci na kolečkových bruslích, mladí a děsivě zdraví, jejichž stehna obtažená pružnou tkaninou pum-povala kolem ní. Pak jela do Dunkinových koblih, přečtela si noviny a dala psovi pár kůrek. A potom zamĕřila do sanatoria. Teď tam pracovala Mary Blackwellová. Olive možná řekla: „Doufám, že jste se už naučila držet jazyk za zuby,“ protože Mary se na ni divně dívala, ale Mary Blackwellová mohla jít k čertu, všichni mohli jít k čertu. Henryho, podepřeného v ko-lečkovém křesle, slepého, ale vždycky s úsměvem na tváři, pak Olive zavezla do společenské místnosti, ke klavíru. Říka-vala mu: „Stiskni mi ruku, jestli mi rozumíš,“ ale on ji ruku ni-kdy nestiskl. „Zamrkej, jestli mě slyšíš.“ Usmíval se přímo před sebe. Večer se vracela a krmila ho. Jednou ji dovolili, aby ho za-vezla na parkoviště, kde mu pes mohl olíznout ruku. Henry se usmál. „Christopher přijede,“ zašeptala mu.

Když Christopher dorazil, Henry se stále usmíval. Christo-pher přibral na váze a do sanatoria si na sebe vzal košili. Když spatřil otce, pohlédl na Olive se sklíčeným výrazem. „Mluv na-něj,“ pobízela ho Olive. „Pověz mu, že jsi tady.“ Pak se vzdálila, aby měli soukromí, ale Christopher ji za chvíli našel.

„Kde pořád jsi?“ zeptal se nevrle. Ale oči měl červené, a Olive se otevřelo srdce.

„Jestlipak tam v té Kalifornii pořádné jís?“ otázala se.

„Panebože, jak to tady v tom baráku můžeš vydržet?“ vrátil ji otázku syn.

„Nemůžu,“ odpověděla. „Ten zá-pach se ti dostane všude.“ Připadala si jako nějaká bezmocná školačka, která se snaží nedat to na sobě znát. Jak moc je ráda, že je její syn s ní, že tam nemusela jít sama, že sedí v autě vedle ní. Ale nezástal ani celý týden. Prý se něco přihodilo v práci a on se musí vrátit.

„Tak dobře.“ Odvezla ho na letiště se psem na zadním se-dadle. Dům byl pak prázdnější než kdy jindy. I sanatorium se zdálo jiné, když tam Christopher nebyl.

Další den ráno opět zavezla Henryho k pianu. „Christo-pher zase brzy přijede,“ říkala mu. „Musí dokončit nějakou práci, ale brzy se vrátí. Má tě strašně rád, Henry. Pořád opa-kuje, jak senzační jsi byl táta.“ Ale hlas se jí začal třást a mu-sela poodějit. Šla k oknu a hleděla na parkoviště. Neměla ka-pesník, a tak se otočila, aby nějaký našla. Stála tam Mary Blackwellová. „Copak je?“ zeptala se jí Olive. „To jste ještě ni-kdy neviděla starou ženskou plakat?“

Nerada byla sama. Ale ještě víc nerada byla s lidmi.

Naskakovala jí husí kůže, když seděla v malém pokoji u Daisy Fosterové a usrkávala čaj. „Šla jsem do té natvrdlé skupiny truchlících lidí,“ říkala jí. „A oni tam povídali, že je normální, když se člověk zlobí. Proč bych se k čertu měla zlo-bit? Všichni přece víme, že se to může stát. Málokdo má to štěstí, že umře ve spánku.“

„Lidi asi reagují po svém,“ opáčila Daisy svým příjem-ným hlasem. Nemá nic než ten příjemný hlas, pomyslela si Olive, protože taková Daisy byla, prostě příjemná. K čertu s tím vším. Řekla, že na ni venku čeká pes, a nechala čaj ne-dopítý.

Takové to bylo, nemohla nikoho vystát. Jednou za několik dní chodila na poštu, a ani tam to nemohla vydržet. „Jak si ve-dete?“ zeptala se jí pokaždé Emily Bucková a to Olive rozčilo-valo. „Držím se,“ odpovídala Olive, ale nesnášela, když si mu-sela brát dopisy, skoro všechny s Henryho jménem. A ty účty! Nevěděla, co s nimi má dělat, některým ani nerozuměla, a to-lik všelijakých reklam a nesmyslů! Šla pak u velkého šedého koše na odpadky a všechno to vyhazovala, někdy tam hodila i nějaký účet a pak se musela sehnout, papíry prohrabat a na-jít ho, a to všechno před zrakem Emily za přepážkou.

Někdy se tam připeleto i pár soustrastných listků. „Je nám moc líto... je to smutné.“ Slitostí jsme se doslechli...“ Na každý odpo-věděla. „Žádná lítost není nutná,“ psala. „Všichni víme, že se takové

věci stávají. Není třeba ničeho litovat. "Jednou nebo dvakrát ji pr-
chavě prokmitlo hlavou, že možná přichází o rozum.

Christopher jednou za týden volal. "Co pro tebe můžu
udělat, Christopher?" ptávala se, ale měla na mysli: *Udělej
něco pro mě!* "Mám přiletět na návštěvu?"

"Ne," odpověděl vždycky. "Všechno zvládám dobře."

Tulipány odkvetly, stromy zčervenaly, pak opadalo listí,
stromy byly holé, přišel sníh. Všechny ty změny pozorovala
z vyklenutého pokoje, kde ležela na boku, v ruce svírala tran-
zistorové rádio a kolena měla přitisknutá k hrudi. Obloha za
dlouhými okenními tabulemi byla černá. Viděla tři maličké
hvězdy. Muž v rádiu se klidným hlasem dotazoval lidí nebo hlá-
sil zprávy. Když se jí zdálo, že slova začínají ztrácet význam,
věděla, že na chvíli usnula. "Jaj," řekla občas tise. Myslela na
Christophera, proč jí nedovolí, aby za ním přiletěla na ná-
vštěvu, proč se nechce vrátit zpátky na východ. Možná Chris-
topher zůstává v Kalifornii, protože doufá, že se smíří se svou
ženou — jaká děsivá vševědka ta Suzanne byla. A přesto nevě-
děla zřehla nic o žádné květině, která kdy na zemi vyrostla.

Jednoho ledového rána šla Olive zase na svou obvyklou
procházku, pak zajela k Dunkinovi a potom si četla v autě no-
viny. Pes na zadním sedadle pořád vyl. "Ticho!" napomenula ho.
"Nech toho." Pes kňučel stále hlasitěji. "Přestaň!" zakřičela. Roz-
jela se. Jela ke knihovně, ale dovnitř nešla. Pak jela na poštu,
hodila nějaké reklamy do koše na odpadky a potom se musela
sehnout, aby vylovila jakousi světle žlutou obálku bez zpáteční
adresy a s neznámým rukopisem. V autě ji roztrhla. Byl tam jen
malý žlutý kousek papíru. "Vždycky to byl hodný člověk a jsem si
jistá, že pořád je," stálo na něm. Podpis — Louise Larkinová.

Další den ráno, ještě potmě, Olive pomalu projela ko-
lem domu Larkinových. Pod roletou bylo vidět tenký proužek
světla.

"Christopher, řekla další neděli do telefonu v kuchyni.
"Louise Larkinová mi poslala lístek o tvém otci."

Neslyšela nic.

"Jsi tam?" zeptala se.

"Jo, jsem tady," odpověděl Christopher.

"Slyšel jsi, co jsem povídala o Louise Larkinové?"

"Jo."

"Nemyslíš, že je to zajímavý?"

"Ani ne."

Pod hrudní kostí ucítila bolest, jako by se jí tam rozvíjela
borová šiška.

"Vůbec nevím, jak se o tom dověděla. Jsou pořád jen za-
vření v tom domě."

"To taky nevím," řekl Christopher.

"No tak fajn," poznamenala Olive. "Jedu do knihovny.
Zatím se měj."

Seděla pak předkloněná u kuchyňského stolu, s rukou na
břiše. Hlavou jí proběhla myšlenka, že by se kdykoli, kdy by se jí
zachtělo, mohla zabít. Nebylo to poprvé v životě, co na to pomys-
lela, ale dřív vždycky uvažovala o nějakém vzkazu. Teď ji napadlo,
že by nezanechala vůbec žádný vzkaz. Ani tato slova: "Christo-
phere, co jsem provedla, že se ke mně takhle chováš?"

Tak trochu obezřetně se rozhlédla po kuchyni. Některé
ženy, vdovy, tak nenávidí pomýšlení, že by měly opustit svůj do-
mov, že zemřou brzy nato, co je někdo odsune do asistované
péče. Ale ona nevěděla, jak dlouho dokáže žít tady. Už moc
dlouho čeká, zda nebude nějaká možnost, že by se Henry na-
koniec vrátil domů. Už také moc dlouho čeká, že se Christo-
pher snad vrátí zpátky na východ. Vstala a rozhlížela se po
klíších od auta, protože se potřebovala dostat z domu. Matně
si vzpomněla, jak kdysi, když v mnohem mladším věku měla
doma pocit bezútěšnosti, křičela: "Nebudu dělat nikomu ot-
roka!" a Christopher se přitom krčil. Možná ale nic takového
ani neřikala. Zavolala na psa a vyšla z domu.

Louise, hubená jako tyčka a podle pohybu těla stařena, vedla Olive do ztemnělého obývacího pokoje. Rozsvítila lampu a Olive byla překvapena krásou tváře té ženy. „Nechci civět,“ omlouvala se Olive – musela to říct, protože věděla, že od ní nedokáže odtrhnout oči – „ale vypadáte báječně.“

„Vážné?“ Louise se potichu zasmála.

„Vaše tvář.“

„Aha.“

Zdálo se, jako by veškeré Louisiny dřívější snahy být krásná, její obarvené blond vlasy, silný nános růžové rtěnky, její horlivost při řeči a pečlivost v oblékání, všechny ty náhrdelníky a náramky a boty, jako by to všechno vlastně jen *zakrývalo* Louisinu podstatu. Louise, nyní obnažená zármutkem a samotou a nejspíš skrz naskrz nadopovaná léky, ve své křehlosti ukázala překvapivě krásnou tvář. Člověk jen vzácně vidí opravdu krásnou starou ženu, pomyslela si Olive. Může vidět zbytky krásy, pokud žena kdysi krásná byla, ale solva vidí to co ona právě teď: hnědé oči zářící nadpozemskostí a ponořené v lebce vymodelované jemně jako sochařské dílo, s kůží těsně napnutou přes licní kosti, se rty stále plnými, s bílými vlasy po straně staženými úzkou hnědou stuhou.

„Udělal jsem čaj,“ řekla Louise.

„Pro mě ne, ale děkuju.“

„Tak dobře.“ Louise se grációzně posadila na židli vedle Olive. Měla na sobě dlouhé tmavozelené úpletové šaty. To je kašmír, uvědomila si Olive. Larkinovi bývali jedini lidé ve městě, kteří měli peníze a utráceli je. Jejich děti chodily do soukromé školy v Portlandu. Docházely na hodiny tenisu, na hodiny hudby, na hodiny bruslení a každý rok v létě jely na letní tábor. Lidé se tomu často smáli, protože žádné jiné dítě z Crosby v Maine do letního tábora nejezdilo. Letní tábory byly nedaleko, plné dětí z New Yorku, a proč vlastně Larkinovi posílali své děti, aby trávil prázdniny s těmito dětmi? Takovi prostě byli, to je všechno. Olive si pamatovala, že Roger měl na míru šité obleky, nebo to

Louise aspoň říkala. Později se lidé samozřejmě domýšleli, že Larkinovi zbankrotovali. Ale možná jen méně utráceli, potom co zaplatili všechny ty experty.

Olive se diskrétně rozhlédla. Tapety měly na jednom místě skvrny od vody a dřevěné obložení bylo zašlé. V pokoji bylo čisto, ale nebylo zde ani stopy po jakýchkoli snahách o údržbu. Olive tady nebyla celou věčnost, možná sem přišla kdysi o Vánocích na čaj. V rohu tehdy stál vánoční stromek, všude byly zapálené svíčky a plno jídla, Louise zdravila příchod. Vždycky se ráda předvedla.

„Není pro vás těžký být pořád v tom domě?“ zeptala se Olive.

„Je pro mě těžký být kdekoli,“ odpověděla Louise. „Ale doopravdy se sbalit a odstěhovat – no, na to jsem nikdy neměla dost sil.“

„To asi chápu.“

„Roger bydlí nahore,“ řekla Louise. „A já bydlím dole.“

„Hm.“ Olive si to těžko srovnávala v hlavě.

„Tak to někdy v životě dopadne. Zařídí se bydlení.“

Olive přikývla. Vzpomínala, jak ji Henry tehdy koupil ty květiny. Jak tam jen tak stála. Pořád je měla. Ušchly, všechny ty modré kopretiny byly teď hnědé a ohnuté.

„Pomáhá vám Christopher nějak?“ zeptala se Louise. „Vždycky to byl takový citlivý chlapec, že?“ Louise si kostnatou rukou ometla smítko z kolena zahaleného kašmírem. „Ale Henry byl slušný člověk, to jste měla štěstí.“

Olive neodpověděla. Dole pod staženou roletou prosvitl úzký proužek světla, bylo ráno. Teď by bývala byla na procházce u řeky, kdyby nezašla sem.

„Roger není slušný člověk, víte, a v tom je právě ten rozdíl.“

Olive se znovu podívala na Louise. „Mně vždycky připadal celkem slušný.“ Popravdě toho Olive o Rogerovi moc nevěděla; vypadal jako bankéř, což také byl, a měl dobře padnoucí

obleky. Pokud se někdo o takové věci zajímal, a to Olive nebyla.

„Všem připadal slušný,“ opáčila Louise. „To je jeho modulus operandi.“ Uvolněně se zasmála. „Ale ve sku-teč-nos-ti, — mluvila s přehnaným frázováním — „mu srdce bouchne dvakrát za hodinu.“

Olive seděla úplně zticha, se svou velkou kabelkou na klíně.

„Chladný, ledový člověk. Brrr... Ale to nikoho nezajímá, víte, vinu dávají vždycky matce. Vždycky, vždycky, vždycky za všechno může matka.“

„To je nejspíš pravda.“

„Vý víte, že je to pravda. Olive, prosím. Udělejte si pohodlí.“ Louise mávla tenkou bílou rukou, Olive to v přítomí připomínalo proužek rozlitého mléka. Váhavě si odložila tašku na podlahu a posadila se na židli dozadu.

Louise si složila ruce na prsou, pak se usmála. „Christopher býval citlivý hoch, zrovna jako Doyle. Nikdo tomu teď samozřejmě nevěří, ale Doyle je ten nejmilejší člověk na světě.“

Olive přikývla, otočila se a podívala se za sebe. Devětatdvacetkrát, noviny o tom pořád psaly. A také to bylo v televizi. Devětatdvacetkrát. To bylo hodně.

„Možná neslyšíte ráda, když přirovnávám Christophera k Doylevi.“ Louise se znovu vesele zasmála, tón jejího hlasu byl skoro koketní.

Olive se obrátila zpátky k Louise a zeptala se: „A jak se vede vaší dceři? Kde teď žije?“

„Žije v Bostonu, je vdána za právníka. Což nám pochopitelně hodně pomohlo. Je to báječná žena.“

Olive přikývla.

Louise se předklonila, obě ruce měla na klíně. Kývla hlavou dopředu a dozadu a řekla: „No ano, muži jsou z Marsu a ženy z Venuše.“ Opět se tiše zasmála a poposedla si. „Roger hned potom utekl ke své přítelkyni do Bangoru.“ Znovu ten lehký smích. „Ale vyhodila ho, chudáčka.“

Pro Olive to bylo velké zklamání. Cítila víc než jen tiché vnitřní úpění, skoro zoufale toužila odejít. Ale to samozřejmě nemohla, protože překročila onu pomyslnou hranici, když Louise odepsala a nechala se pozvat na návštěvu.

„Nejspíš jste už myslela na sebevraždu.“ Louise to vyslovila docela klidně, jako by probírala recept na citronový koláč.

Olive se náhle zatočila hlava, jako by ji do ní praštil fotbalový míč. „Podle mě se tím sotva něco vyřeší,“ odpověděla.

„Ale ano,“ namítla Louise přívětivě. „Vyřeší se tím všechno. Ale je zde otázka, jak to udělat.“

Olive si na židli přesedla, dotkla se kabelky vedle sebe.

„V mém případě by to samozřejmě byly pilulky a voda. Vy — vy nevypadáte na pilulky. U vás bych to viděla na něco agresivnějšího. Zápěstí, ale to by moc trvalo.“

„To už snad stačí,“ zastavila ji Olive, ale nemohla si pomoct, musela ještě dodat: „Jsou lidé, kteří jsou na mně závislí, proboha.“

„Presně.“ Louise zvedla kostnatý prst, naklonila hlavu na stranu. „Doyle pro mě žije. A tak já žiju pro něho. Každý den mu píšu. A navštívím ho pokaždý, když dostanu povolení. Ví, že není sám, a tak zůstávám naživu.“

Olive přikývla.

„Ale Christopher na vás jistě závislý není. Má manželku.“

„Rozvedla se s ním,“ řekla Olive. Bylo zvláštní, jak snadno to vyslovila. Popravdě to ani ona, ani Henry nikdy nikomu neřekli, jen svým přátelům nahore na řece, Billovi a Bunny Newtonovým. Když byl Christopher v Kalifornii, tak to podle nich nikdo nepotřeboval vědět.

„Chápu,“ odpověděla Louise. „No, určitě si brzo najde novou. A ani Henry na vás není závislý, drahoušku. Ani neví, kde je nebo kdo je u něho.“

Olive pocítila osten vzteku. „Jak to víte? To není pravda. On zatraceně dobře ví, že tam jsem.“

„Ne, nemyslím. Mary říká něco jiného.“

„Jaká Mary?“
Louise si s přehnaným gestem položila prsty na ústa.
„Áááá.“

„Mary Blackwellová? Vy se stýkáte s Mary Blackwellovou?“
„Známe se s Mary už dlouho,“ vysvětlovala Louise.
„Hm. No, o vás ona taky vykládá všem všelijaký věci.“
Olive se rozbušilo srdce.

„A nejspíš je to všechno pravda.“ Louise se opět tiše zasmála a pak mávla rukou, jako by si sušila nalakované nehty.
„Neměla by povídat o ničem, co se děje v sanatoriu.“
„Ale jděte, Olive. Lidi jsou jen lidi. Vždycky jsem měla dojem, že zvlášť vy to chápete.“

V místnosti zavládlo ticho, jako by se z koutů linul temný plyn. Nebyly tam žádné noviny, žádné časopisy ani knihy.
„Co děláte celý den?“ zeptala se Olive. „Jak to zvládáte?“
„Ale,“ odpověděla Louise. „Přišla jste se sem poučit?“
„Ne,“ řekla Olive. „Přišla jsem proto, že jste byla tak milá a poslala mi listek.“

„Vždycky mě mrzelo, že jste neučila moje děti. Každý v sobě nemá takovou *jiskru*, že, Olive? Určitě nechcete ten čaj? Přinesu ho.“

„Ne, to je dobrý.“ Olive se dívala, jak se Louise zvedla a šla na druhou stranu místnosti. Pak se Louise sklonila, aby narovnála stínítko lampy, svět jí sjel přes záda dolů a ukázaly se jejích hubené kontury. Olive netušila, že někdo může být tak hubený a přitom být naživu. „Jste nemocná?“ zeptala se, když se Louise vrátila se šálkem a talířkem.

„Nemocná?“ Louise se zase zasmála tím svým způsobem, který Olive opět připadal jako flirtování. „V jakém smyslu nemocná, Olive?“

„Fyzický. Jste velice hubená. Ale i tak vypadáte skvěle.“
Louise promluvila obezřetně, ale opět tím hravým tónem. „Fyzicky nemocná nejsem. I když nemám moc chuť na jídlo, jestli myslíte tohle.“

Olive přikývla. Kdyby bývala požádala o čaj, mohla odejít, až by ho dopila. A teď už bylo pozdě. Zůstala sedět.

„A pokud jde o moje duševní zdraví, opravdu nevěřím, že bych byla víc mimo než kterýkoli jiný tvor na zeměkouli.“ Louise upijela čaj. Na ruce měla vystouplé žíly, jedna ji běžela po celém kostnatém prstě. Šálek s čajem zlehka ťukal o talířek. „Jezdí za vámi Christopher často, aby vám pomohl, Olive?“
„No jistě, jezdí.“

Louise našpulila rty, znovu naklonila hlavu a Olive teď viděla, že je nalíčená. Kolem očí měla stíny, které barvou ladily se svetrem. „Proč jste sem přišla, Olive?“

„Už jsem vám to řekla. Protože jste byla tak milá a poslala mi ten listek.“

„Ale zklamala jsem vás, že?“

„Ovšemže ne.“

„Vy jste ten poslední člověk, od kterého bych čekala, že bude lhát, Olive.“

Olive sáhla dolů pro kabelku. „Už půjdu. Ale vážím si toho, že jste mi poslala ten listek.“ „Hm.“ Louise se tiše zasmála. „Přišla jste si sem pro slušnou dávku škodolibosti, a ono to nefungovalo.“ Zazpívala: „Je mi to líto.“

Shora Olive uslyšela zapraskat prkna. Stála s kabelkou v ruce a očima hledala svůj kabát.

„Roger je vzhůru.“ Louise se stále usmívala. „Váš kabát je ve skřini, hned jak jste vešla. A já náhodou vím, že Christopher tady byl za vámi jen jednou. Jste lhářka, lhářka, Olive. Že se nestydíte.“

Olive odcházela, jak nejrychleji mohla. Hodila si kabát přes ramena a rychle se otočila zpátky. Louise seděla na židli, hubená záda měla napřimená, tvář tak podivně krásnou. Už se neusmívala. Zavolala na Olive: „Byla to děvka, víte? Coura.“
„Kdo?“

Louise se svou ledovou krásou na ni jen upřeně hleděla. Olive se celá zachvěla.

Louise řekla: „Byla to – ach, bylo to něco, dovolte mi to říct, Olive Kitteridgeová. Potvora, co si s chlapem jen pohrává. Je mi jedno, co noviny psaly, že měla ráda zvířata a malý děti. Byla zlá, byla to živoucí nestvůra, přivedená na tento svět, aby připravila hodnýho kluka o rozum.“

„Dobře, dobře.“ Olive si spěšně oblékala kabát.

„Zasloužila si to, víte. Opravdu.“

Olive se otočila a na schodech za sebou uviděla Rogera Larkina. Vypadal staře. Na sobě měl volný svetr a na nohou pantofle. „Promiňte, vyrušila jsem ji,“ omlouvala se.

Jen unaveně zvedl ruku v gestu, kterým jako by naznačoval, že se tím Olive nemusí trápit, že je život přivedl do tohoto bodu a on už se smířil s tím, že žije v pekle. Tohle si Olive myslela, že vidí, když se rychle snažila dostat do kabátu. Roger Larkin otevřel dveře a mírně kývl, a když se za ní dveře zavřely, Olive si byla jistá, že slyšela tichý, krátký zvuk rozbíjeného skla a jediné vyplivnuté slovo: „Kurvo.“

Nad řekou visel světlý opar, takže voda se dala sotva rozeznat. Bylo špatné vidět dopředu i na cestu a Olive se soustavně lekala lidí, kteří ji míjeli. Byla zde později než obvykle a venku se pohybovalo víc lidí. Vedle asfaltové cesty byly patrné ostrůvky borového jehličí a okraje vysokých travin, také kůra keřkových dubů a žulová lavička k sezení. Před ní se z lehké mlhy vynořil nějaký mladý muž, běžel a před sebou tlačil dětský kočárek trojúhelníkového tvaru a s rukojetí jako řídítka na kolo. Olive zahlédla spící dítě zachumlané uvnitř. Jaké vynáležely to dneska mají, tihle rodiče přesvědčení o vlastní důležitosti. Když byl Christopher ve věku toho dítěte, Olive ho někdy nechala dřímat v kolébce a šla kousek dál po silnici navštívit Betty Simmsovou, která měla pět dětí, hemžily se všude po domě a lezly po Betty, lepily se k ní jako slimáci. Když se někdy Olive vrátila, Chris už byl vzhůru a kňoural, ale pes, Sparky, věděl, že na něj má dávat pozor.

Olive šla rychle. Bylo nezvykle horko a opar byl teplý a dusný. Cítila, jak jí zpod očí teče pot, jako slzy. Návštěva u Larkinových v ní lpěla jako temná, špinavá injekce, která se jí šířila tělem. Zbavila by se toho, jen kdyby o tom někomu pověděla. Ale bylo příliš brzy, než aby zavolala Bunny, a protože neměla ani Henryho, který by se s ní procházel a mluvil by s ní a jemuž by to mohla říct, naplnilo ji to takovým zármutkem, až měla pocit, že ho to ráno ztratila podruhé. Dovedla si jasně představit, co by Henry řekl, vždycky jakoby v mírném úžasu: „Moje slova,“ podotkl by tiše. „Moje slova.“

„Vlevo!“ vykřikl kdosi a kolem ní prosvištělo kolo tak blízko, až ucítila na ruce závan větru. „Panebože, paní,“ zavolal ten cizí člověk s helmou na hlavě, když ji míjel, a Olive se najednou cítila celá zmatená.

„Máte být na pravé straně cesty,“ ozval se za ní nějaký hlas, mladá žena na kolečkových bruslích. Nemluvila rozzlobeně, ale ani mile.

Olive se obrátila a vracela se ke svému autu.

Henry v sanatoriu spal. Jednu tvář měl zabořenou do polštáře a vypadal skoro jako dřív. Měl zavřené oči, a tak nebylo vidět, že je slepý. I jeho prázdňný výraz v usmívajícím se obličejí byl pryč. Ve spánku, s malinko svráštěným obočím, jako by v něm utkvěl náznak neklidu, a to Olive důvěrně znala.

Mary Blackwellová nebyla nikde v dohledu, ale jedna ošetřovatelka Olive řekla, že Henry měl „špatnou noc“.

„Co tím myslíte?“ ptala se Olive.

„Byl rozrušený. Kolem čtvrté ráno jsme mu dali prášek na uklidnění. Nejspíš bude ještě chvíli spát.“

Olive si přitáhla židli k posteli, posadila se a pak Henryho pod zábradlím držela za ruku. Stále to byla krásná ruka, velká a s dokonalými proporcemi. Když po celá ta léta jako lékárník přepočítával pilulky a lidé se na něj přitom dívali, určité těmto rukám důvěřovali.

Nyní tato krásná ruka patřila napůl mrtvému člověku. Vždycky se toho hrozil, jako všichni. Proč by to měl být jeho osud, a ne (například) Louise Larkinové? Doktor byl toho názoru, že Henry měl brát nějaký lék na snižování tuků, protože měl trochu vyšší hladinu cholesterolu. Henry však byl jeden z těch lékařníků, kteří sami jen zřídka užívají nějaké pilulky. A pokud šlo o Olive, měla na doktora jednoduchý názor: ať jde k čertu. Teď počkala, dokud se Henry neprobudil, aby se nedivil, proč tam s ním není. Když se ho však s pomocí ošetřovatelky snažila umýt a obléci, byl omámený a těžký a pořád usínal. Ošetřovatelka řekla: „Snad bychom ho měly nechat ještě trochu odpočívat.“

Olive Henrymu zašeptala: „Vrátím se odpoledne.“

Když volala Bunny, nikdo telefon nezvedal. Zavolala Christopherovi, při časovém posunu se právě chystal do práce.

„Je v pořádku?“ zeptal se Christopher hned.

„Měl špatnou noc. Za chvíli se tam vrátím. Ale, Chrisi, dnes ráno jsem viděla Louise Larkinovou.“

Za celou dobu, co mluvila, neodpověděl. Slyšela, jak její vlastní hlas zní naléhavě, skoro zoufale, jako by se něčemu bránila. „Ta šílená stůra mi naznačovala, že si mám podřezat zápěstí. Dovedeš si to představit? A pak řekla, že by to možná trvalo moc dlouho.“

Christopher stále mlčel, i když mu vylíčila všechno až do konce, až k tomu rozbitému hrnku na čaj a oslovení „dívko“ (nedokázala se přimět, aby vyslovila „kurvo“). „Jsi tam?“ zeptala se ostře.

„Nemůžu pochopit, proč jsi za ní chodila,“ řekl Christopher nakonec, jako by ji z něčeho obviňoval. „Po všech těch letech. Vždyť jsi ji nikdy ani neměla ráda.“

„Poslala mi ten listek,“ odpověděla Olive. „Podala mi ruku.“

„Tak co,“ opáčil Christopher. „Neměla bys mě tam tahat, abys mi zachraňovala život.“

„To by ti sotva zachránilo život. Ona by docela dobře dokázala sama někoho probodnout. A říkála, že ví, že jsi tady byl jen jednou.“

„Jak by to mohla vědět? Myslím, že je potrhlá.“

„Je potrhlá. Copak jsi neposlouchal? Ale já myslím, že to ví od Mary Blackwellové. Zřejmě jsou v kontaktu.“

Christopher zívá. „Musím se jít osprchovat, mamí. Jen mi pak dej vědět, jestli je táta v pořádku.“

Jak jela do sanatoria, na auto a na cestu před ní začaly dopadat kapky lehkého deštěku. Nebe bylo šedé, mraky visely nížko. Olive byla rozčilená, ale jinak než předtím. To kvůli Christopherovi. Měla dojem, že je chycena v kleštích jakýchsi neovladatelných výčitek svědomí. Celým tělem jí projel intímí, hluboký pocit studu, jako by ji chytili při krádeži, které se nikdy nedopustila. Hanba ji šlehalo do duše jako ty stěrače předního skla před ní: dva dlouhé černé prsty, ve svém bičování neuprosné a rytmické.

Když vjížděla na parkoviště před sanatoriem, zatočila s autem příliš prudce a málem narazila do vozu, který se chystal parkovat vedle ní. Couvla a znovu zajela na místo tak, aby vedle sebe měla víc prostoru, ale zneklidnilo ji, jak málo chybělo a narazila to druhé auto. Vzala svou velkou kabelku, uložila klíče tak, aby je později našla, a vystoupila z auta. Ta žena, která už odcházela, se k ní obrátila a během několika vteřin se stala podivná věc. Olive řekla: „Strašné mě to mrzí, no tohle,“ a ta druhá žena hned odpověděla: „Ale ne, to je v pořádku.“ Vyslovila to však tak laskavě, s takovou spontánní velkomylností, že to Olive připadalo až zázračné. Ta žena byla Mary Blackwellová. A ten okamžik přišel tak náhle, že zpočátku žádá z žen nevěděla, kdo je ta druhá. Ale teď tady stály, Olive Kitteridgeová se omlouvala Mary Blackwellové a Mary se tvářila vlídně a naprosto smířlivě.

„Prostě jsem vás nejspíš neviděla, když tak přší,“ vysvětlovala Olive.

„Já vím. To může být zlý, v takový den, stmívá se, ještě než se rozední.“

Mary přidržela otevřené dveře a Olive vešla dovnitř první. „Děkuju,“ řekla Olive. Jen aby se ujistila, letmo na Mary pohlédla. Tvář té ženy byla unavená, nebojojná, stále ještě se zbytky soucitu. Připadala jí jako list papíru se známkami čehosi jednoduchého a upřímného.

Kdo jsem si myslela, že to je? přemítala Olive. (A pak: Kdo si myslím, že jsem já?)

Henry byl ještě v posteli. Za celý den se ho nepodařilo dostat do kolečkového křesla. Seděla u něho, hladila mu ruku a pak ho nakrmila trochou šťouchaných brambor, které poslušně snědl. Když se chystala k odchodu, byla už tma. Počkala na chvíli, až ji nikdo nebude rušit, pak se k Henrymu naklonila a zaseptala mu do ucha: „Teď můžeš umřít, Henry. Do toho. Já jsem v pořádku. Můžeš. Všechno je v pořádku.“ Když odcházela, neohlédla se.

Podřímávala pak ve vyklenutém pokoji a čekala, že zavoní telefon.

Ráno byl Henry opět v kolečkovém křesle, se zdvořilým úsměvem na tváři a nevidoucím očima. Ve čtyři hodiny odpoledne se vrátila a nakrmila ho polévkou. Další týden to bylo stejné. A ten další zase. Přicházel podzim; brzy už bude tma, až ho bude krmit polévkou z misky na podnose, který někdy přinesla Mary Blackwellová.

Když se jednou večer vrátila domů, vytáhla ze zásuvky staré fotografie a prohlížela si je. Byla tam její matka, kyprá a s úsměvem, ale vždy větší něco neblahého. Otec, vysoký, flegmatický. To, jak v životě stále mlčel, se zračilo přímo v téhle fotografii. Napadlo ji, že pro ni byl vůbec největším tajemstvím ze všech. Pak našla obrázek Henryho jako dítěte. Měl veliké oči a kudrnaté vlásy a hleděl na fotografa (svou matku?) s dětským strachem a údivem. A pak další fotografie Henryho u námořnictva, vysokého a hubeného, stále ještě dítěte,

které čeká, až život začne. Vezmeš si potvora a budeš ji milovat, pomyslela si. Budeš mít syna a budeš ho milovat. Budeš nekonečně milý k lidem z města, když si za tebou budou chodit pro léky, za tím vysokým mužem v bílém plášti. Skončíš slepý a němý na kolečkovém křesle. Takový bude tvůj život.

Olive vrátila obrázek zpátky do zásuvky, když jí pohled padl na fotografii Christophera, ani ne dvouletého. Už zapoměla, jak andělsky tehdy vypadal, jako nějaký tvoreček, který se právě vyklubal, jako by mu ještě ani nenarostla kůže, jako by celý svítil a světlokoval. Vezmeš si za ženu potvora a ona tě opustí, přemítala Olive. Odstěhuješ se na druhou stranu země a zlomíš své matce srdce. Zavřela zásuvku. Ale žádnou ženu devěťadvacetkrát neprobodneš.

Šla do vyklenutého pokoje a lehla si na záda. Ne, Christopher nikoho neprobodne. (Aspoň v to doufala.) Neměl to v kartách. Ani ve své cibulce, zasazené do téhle jedinečné země, její a Henryho a předtím jejich rodičů. Zavřela oči a pomyslela na půdu, na rostoucí zeleň, a na myslí jí vytanulo fotbalové hřiště u školy. Vzpomínala na doby, když byla učitelkou, jak Henry někdy na podzim odešel z lékárny dřív a přišel se na hřiště u školy podívat na zápas. Christopher, který nikdy nebyl průbojný, trávil většinu utkání v dresu na lavičce, ale Olive tušila, že mu to ani nevadilo.

V tom podzimním vzduchu tehdy byla krása, i v těch zpacených mladých mužích se zablácenými nohama, v těch silných mladých mužích, kteří se vrhali dopředu, aby je míč praštil do čela. A v tom jásotu, když padl gól, v tom, jak brankář klesl na kolena. Dosud si pamatovala dny, kdy ji Henry držel za ruku, jak se vraceli domů, dva lidé v nejlepších letech. Byli si v těch chvílích vědomi své tiché radosti? S největší pravděpodobností ne. Lidé si většinou dost neuvědomují, když žijí, že žijí. Ale ona má teď tu vzpomínku, vzpomínku na něco zdravého a čistého. Možná to byla její nejčistší vzpomínka, na ty chvíle na fotbalovém hřišti, protože měla i jiné vzpomínky, a ty čisté nebyly.

Doyle Larkin se těch fotbalových utkání neúčastnil, nechal do téhle školy Olive ani nevěděl, zda Doyle vůbec fotbal hrál. Nevzpomínala si, že by Louise někdy řekla: „Musím jet dnes odpoledne do Portlandu, podívat se na Doyle na fotbal.“ Ale Louise své děti měla moc ráda, neustále se jimi chlubila. Měla slzy v očích, když mluvila o tom, jak se Doylevi stýská na letním táboře, na to se Olive pamatovala.

Nedokázala to pochopit.

Ale udělala chybu, když šla navštívit Louise Larkinovou v naději, že se bude cítit lépe s vědomím, že ta žena trpí. Také bylo absurdní si myslet, že Henry zemře, protože mu řekla, že může. Kdo si myslel, že je, v tomhle podivném, nepocho-pitelném světě? Olive se obrátila na bok, přitáhla si kolena k hrudi a zapnula tranzistorové rádio. Bude se muset brzy rozhodnout, než bude země zmrzlá, zda zasadí, či nezasadí tulipány.

Košík výletů

Město, to je kostel a společenský dům a obchod s potravinami – ten by si mimochodem teď zasloužil nový náter. Nikdo se však dnes nemá k tomu, aby to řekl obchodníkové ženě, baculaté, po-menší paní s hnědýma očima a dvěma dolíčky vysoko na tvářích. Když byla Marlene Bonneyová mladší, bývala plachá, klávesy na pokladně tiskla váhavě a stále se červenala. Bylo vidět, že kdy-koli má odpočítat drobné, znervózňuje ji to. Ale byla milá a dob-rosrdečná a s nataženým krkem vždy pozorně naslouchala, kdy-koli se zákazník zmínil o nějakém problému. Rybáři ji měli rádi, protože nebylo těžké ji rozesmát, vyvolat prudký, příjemný vý-buch tichého hrdelního smíchu. A když se někdy přepočítala, což se jí občas stávalo, smála se a byla červená až ke kořínkům vlasů. „Asi nikdy nevyhraju žádnou cenu,“ říkala. „Já ne.“

V tento dubnový den lidé stojí na štěrkovém parkovišti vedle kostela a čekají, až Marlene s dětmi vyjdou ven. Ti, kdo mluví, hovoří tiše, spousta lidí jen neurčitě hledí do dálí, což za těchto okolností není neobvyklé, a mnozí jen upírají oči do země. Štěrkové parkoviště se táhne odtud podél silnice až k velkým postranním vratům obchodu s potravinami, která v minulosti bývala během letních měsíců často otevřená a bylo skrz ně vi-dět Marlene vzadu za domem, jak hraje s dětmi karty nebo jim chystá párky v rohlíku. Byly to hodné děti, vždycky běhaly po ob-chodě, když byly malé, stále se plely pod nohama.

Molly Collinsová, která čeká spolu s ostatními vedle Olive Kitteridgeové, se ohléda dozadu na obchod s potravinami